Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (осми състав)

13 юли 2017 година*

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по граждански дела — Регламент (ЕО) № 44/2001 — Компетентност по дела във връзка със застраховане — Национална правна уредба, предвиждаща при определени условия право на увреденото лице да предяви иск направо срещу застрахователя на отговорното за произшествието лице — Клауза за предоставяне на компетентност, сключена между застрахователя и причинителя на вредата“

По дело C-368/16

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Højesteret (Върховен съд, Дания) с акт от 20 юни 2016 г., постъпил в Съда на 6 юли 2016 г., в рамките на производство по дело

Assens Havn

срещу

Navigators Management (UK) Limited,

СЪДЪТ (осми състав),

състоящ се от: M. Vilaras, председател на състава, M. Safjan (докладчик) и D. Šváby, съдии,

генерален адвокат: Y. Bot,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

– за Navigators Management (UK) Limited, от H. Nissen, advokat,

– за белгийското правителство, от L. Van den Broeck и J. Van Holm, в качеството на представители,

– за испанското правителство, от A. Rubio González и A. Gavela Llopis, в качеството на представители,

– за Европейската комисия, от M. Heller и L. Grønfeldt, в качеството на представители,

* Език на производството: датски.

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 13, точка 5 и на член 14, точка 2, буква а) от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74 и поправка в ОВ L 10, 2014 г., стр. 32).

2 Запитването е подадено в рамките на съдебен спор между Assens Havn (Пристанище Асенс, Дания) и застрахователното дружество Navigators Management (UK) Limited (наричано по-нататък „Navigators Management“) във връзка с плащането на обезщетение за повреждането на съоръженията на кея на пристанище Асенс от застрахован от дружеството влекач.

Правна уредба

Правото на Съюза

Регламент № 44/2001

3 Съображения 11 и 13 от Регламент № 44/2001 гласят следното:

„(11)

Правилата за компетентността трябва да са във висока степен предвидими и основани на принципа, че компетентността по правило се основава на местоживеенето на ответника и винаги трябва да е налице на това основание, освен в няколко ясно определени ситуации, когато основанието на спора или автономията на страните изисква или предполага различен свързващ фактор. […]

[…]

(13) Във връзка със застраховането, потребителските договори и трудовата заетост, по-слабата страна трябва да бъде защитена от правила за компетентност, които са в по-висока степен благоприятни за нейните интереси, отколкото предвиждат общите правила“.

4 Членове 8—14, намиращи се в раздел 3, озаглавен „Компетентност по дела във връзка със застраховане“, от глава II от същия регламент уреждат правилата за компетентност в областта на застраховането.

5 Съгласно член 8 от същия регламент:

„По дела във връзка със застраховане компетентността се определя от нормите на настоящия раздел, без да се засягат разпоредбите на член 4 и член 5, точка 5“.

6 Член 9, параграф 1 от Регламент № 44/2001 гласи:

„Срещу застраховател с местоживеене в държава членка може да бъде предявен иск:

а) в съдилищата на държава членка, където той има местоживеене, или

б) в друга държава членка в случай на процедурни действия, извършени от притежателя на полицата, застрахования или ползвателя, в съдилищата по мястото, където ищецът има местоживеене,

[…]“.

7 Съгласно член 10 от този регламент:

„По отношение на застраховка за отговорност или застраховка на недвижима собственост срещу застрахователя може наред с това да бъде предявен иск в съдилищата, където е настъпило вредоносното събитие. Същото се прилага и ако движимо и недвижимо имущество се покрива от една и съща застрахователна полица и двете са неблагоприятно засегнати от едно и също застрахователно събитие“.

8 Съгласно член 11, параграф 2 от посочения регламент:

„Членове 8, 9 и 10 се прилагат по отношение на искове, предявени от увредената страна пряко срещу застрахователя, когато такива преки искове са разрешени“.

9 Член 13 от същия регламент гласи:

„Разпоредбите на настоящия раздел могат да се дерогират само със споразумение:

[…]

2) което допуска притежателят на полицата, застрахованият или бенефициерът да започнат дело в съдилища, различни от тези, посочени в този раздел, или

3) което е сключено между притежател на полица и застраховател, ако и двамата по време на сключване на договора са имали местоживеене или обичайно пребиваване в една и съща държава членка, и което споразумение предоставя компетентност на съдилищата на тази държава, дори ако вредоносното събитие се случи в чужбина, при условие че това споразумение не противоречи на законодателството на тази държава, или

[…]

5) което се отнася до договор за застраховка дотолкова, доколкото покрива един или повече от рисковете по член 14“.

10 Съгласно член 14 от Регламент № 44/2001:

„Рисковете по член 13, параграф 5 са следните:

1) всякаква загуба или вреда на:
   а) морски кораби, инсталации, разположени край брегове или в открито море, или въздухоплавателно средство, произтичащи от рискове, които са във връзка с използването им за търговски цели;

[…]

2) всякаква отговорност, различна от тази за телесна повреда на пътници или загуба или увреждане на багажа им:
   а) произтичаща от използването или дейността на кораби, инсталации или въздухоплавателни средства, както са указани в точка 1, буква а), доколкото по отношение на последните законодателството на държава членка, в която е регистрирано въздухоплавателното средство, не забранява клаузи за предоставяне на компетентност при застраховането срещу такива рискове;

[…]“.

11 Член 23, озаглавен „Пророгация на компетентност“, който се съдържа в глава II, раздел 7 от този регламент, гласи в параграфи 1 и 5:

„1. Ако страните, една или повече от които имат местоживеене в държава членка, са се договорили, че съд или съдилищата на държава членка са компетентни за разрешаване на всякакви спорове, които са възникнали или които могат да възникнат във връзка с определено правоотношение, този съд или тези съдилища имат компетентност. Тази компетентност е изключителна, освен ако страните са уговорили друго. Споразумението за предоставяне на компетентност се сключва:

а) писмено или устно, потвърдено с писмени доказателства; или

б) във форма, която е съобразена с практиките, които страните са установили помежду си; или

в) в международната търговия, във форма, която е съобразена с обичая, който страните познават или е трябвало да познават и който в тази търговска дейност е широко известен на страните и редовно се съблюдава от страните по договори от вида, приложим в конкретната търговска дейност.

[…]

5. Споразумения или разпоредби на акт за учредяване на доверителна собственост (trust), с които се предоставя компетентност, нямат правно действие, ако противоречат на член 13, 17 или 21, или съдилищата, чиято компетентност те претендират да изключат, имат изключителна компетентност по силата на член 22“.

12 Регламент № 44/2001 е отменен с член 80 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 351, 2012 г., стр. 1). По силата на член 81, втора алинея от него обаче той се прилага от 10 януари 2015 г.

Споразумението ЕО—Дания

13 Споразумението между Европейската общност и Кралство Дания относно компетентността и признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела, подписано в Брюксел на 19 октомври 2005 г. (ОВ L 299, 2005 г., стр. 62; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 7, стр. 208, наричано по-нататък „Споразумението ЕО—Дания“), одобрено от името на Общността с Решение 2006/325/ЕО на Съвета от 27 април 2006 г. (ОВ L 120, 2006 г., стр. 22; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 8

стр. 37), има за цел разпоредбите на Регламент № 44/2001 и мерките за прилагането му да се приложат към отношенията между Европейския съюз и Кралство Дания. Споразумението е влязло в сила на 1 юли 2007 г. в съответствие с член 12, параграф 2 (ОВ L 94, 2007 г., стр. 70).

14 Преамбюлът на Споразумението ЕО—Дания има следното съдържание:

„[…]

Като отчитат, че Съдът на [Европейския съюз] следва при същите условия да има компетентност да се произнася преюдициално по въпроси относно валидността и тълкуването на настоящото споразумение, поставени от датски съд или трибунал, както и че датските съдилища и трибунали следва при същите условия както и съдилищата и трибуналите на другите държави членки да сезират Съда на [Европейския съюз] да се произнесе преюдициално относно тълкуването на Регламент [№ 44/2001] и мерките за прилагането му,

[…]“.

15 Член 2, параграф 1 от Споразумението ЕО—Дания, озаглавен „Компетентност, признаване и изпълнение на решения по граждански и търговски дела“, гласи:

„Съгласно Регламент [№ 44/2001], който е приложен към настоящото споразумение и който съставлява част от него, заедно с мерките за прилагането му, приети съгласно член 74, параграф 2 от регламента и, по отношение на мерките за прилагането, приети след влизането в сила на настоящото споразумение, транспонирани от [Кралство Дания] съгласно член 4 от настоящото споразумение, както и мерките, приети съгласно член 74, параграф 1 от регламента, се прилагат към отношенията между [Съюза] и [Кралство Дания]“.

16 Член 6 от Споразумението ЕО—Дания, озаглавен „Компетентност на Съда на [Европейския съюз] по отношение на тълкуването на споразумението“, предвижда в параграф 1:

„Когато във висящо дело пред датски съд или трибунал се повдигне въпрос за валидността или тълкуването на споразумението, този съд или трибунал следва да сезира Съда на Европейските общности да се произнесе по този въпрос при същите обстоятелства, при които съд или трибунал на друга държава — членка на Европейския съюз, сезира Съда относно Регламента [№ 44/2001] и мерките за прилагането му, посочени в член 2, параграф 1 от настоящото споразумение“.

Датското право

17 Член 95 от forsikringsaftaleloven (Закон за застрахователните договори) гласи:

„1. Когато е установена отговорността на застрахованата страна по отношение на увредената страна и е определен размерът на обезщетението, увредената страна встъпва в правата на застрахованата страна по отношение на дружеството, доколкото вземането ѝ не е било удовлетворено.

2. Увредената страна също така встъпва в правото на иск на застрахованата страна срещу дружеството, ако искането на увредената страна за обезщетение е засегнато от несъстоятелност, конкордат или преструктуриране на задълженията на застрахованата страна. Ако вземането на увредената страна остане неудовлетворено, искът за пълното обезщетение може да се насочи пряко срещу дружеството. В описаните в първото изречение случаи дружеството трябва без излишно забавяне да съобщи на застрахованата страна, че е било уведомено за претенцията за обезщетение“.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

18 През есента на 2007 г. шведското дружество Skåne Entreprenad Service AB (наричано по-нататък „Skåne Entreprenad“) превозва захарно цвекло до фабрика в Никобинг Фалстер (Дания). Част от превоза е осъществена с кораб от Асенс до Накскоv (Дания). Във връзка с този превоз Skåne Entreprenad наема няколко влекача и лихтера, включително и влекача Sea Endeavour I, и сключва за тази цел договор за застраховане на отговорността с Navigators Management.

19 Застрахователната полица съдържа следната клауза:

„Избор на приложимо право и юрисдикция Настоящото застрахователно отношение се урежда и тълкува в съответствие със законодателството на Англия и Уелс, като всяка от страните се съгласява да приеме изключителната компетентност на съдилищата на Англия и Уелс“.

20 Условията на застраховката на Navigators Management предвиждат още следната клауза:

„7) Законодателство, практика и разрешаване на спорове Настоящият договор за застраховане се урежда от и тълкува в съответствие с английското право. По-конкретно той се урежда от Закона за морските застраховки от 1906 г. и измененията му, според случая, чиито разпоредби се считат за част от застраховката. Освен това настоящият договор за застраховка, включително всеки спор, който произтича от или във връзка с него, е подчинен на изключителната юрисдикция на [High Court of Justice (England & Wales)] в Лондон [Обединеното кралство]“.

21 На 24 ноември 2007 г. при навлизането на влекача Sea Endeavour I в акваторията на пристанище Асенс са повредени съоръженията на кея. Страните в главното производство спорят относно механизма на настъпване на вредите и отговорността за тях.

22 В този период по отношение на Skåne Entreprenad е образувано производство по несъстоятелност, поради което Assens Havn предявява пряк иск срещу Navigators Management, застраховател на отговорността на твърдения причинител на вредата, пред Sø- og Handelsretten (Съд за морски и търговски дела, Дания), като иска второто дружество да бъде осъдено да му заплати сумата 1 310 536 DKK (датски крони) (около 176 270 EUR) като обезщетение за вреди.

23 След като разглежда в особено производство въпроса за компетентността, с решение от 22 декември 2014 г. този съд отхвърля иска поради липса на компетентност на датските съдилища с мотива, че клаузата за предоставяне на компетентност, сключена между страните по застрахователния договор, е противопоставима на увреденото лице. Съдебното решение е обжалвано пред запитващата юрисдикция от Assens Havn.

24 Според запитващата юрисдикция основният въпрос е дали Assens Havn, което съгласно член 95, параграф 2 от Закона за застрахователните договори може да предяви иск направо срещу застрахователя на причинителя на вредата, е обвързано от клаузата за предоставяне на компетентност, съдържаща се в застрахователния договор, сключен между Skåne Entreprenad и Navigators Management, съгласно член 13, точка 5 от Регламент № 44/2001, разгледан във връзка с член 14, точка 2, буква а) от този регламент. В случай че отговорът е положителен, Sø- og Handelsretten (Съд за морски и търговски дела) правилно е отхвърлил предявения от Assens Havn иск.

25 Запитващата юрисдикция отбелязва, че макар по принцип увреденото лице да не може съгласно датското право да предяви пряк иск срещу застрахователя на причинителя на вредата, член 95 от Закона за застрахователните договори все пак предвижда такъв иск, когато например застрахователят изпадне в несъстоятелност, какъвто е настоящият случай.

26 При тези обстоятелства Højesteret (Върховен съд, Дания) решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Трябва ли член 13, точка 5 във връзка с член 14, точка 2, буква а) от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела да се тълкува в смисъл, че увредената страна, която съгласно националното право може да предяви иск пряко срещу дружеството, предоставящо застрахователно покритие за страната, причинила увреждането, е обвързана от споразумението относно компетентността, валидно сключено между застрахователя и притежателя на полицата съгласно член 13, точка 5 във връзка с член 14, точка 2, буква а) от посочения регламент?“.

По преюдициалния въпрос

27 С въпроса си запитващата юрисдикция пита по същество дали член 13, точка 5 от Регламент № 44/2001, разгледан във връзка с член 14, точка 2, буква а) от този регламент, трябва да се тълкува в смисъл, че увреденото лице, разполагащо с пряк иск срещу застрахователя на причинителя на претърпяната от него вреда, може да бъде обвързано от клауза за предоставяне на компетентност, сключена между този застраховател и този причинител.

28 За да се отговори на този въпрос, следва да се вземат предвид общата структура на разпоредбите на глава II, раздел 3 от Регламент № 44/2001 и целите, на които те се основават.

29 В това отношение следва да се припомни, че глава II, раздел 3 от Регламент № 44/2001 установява самостоятелна система за разпределяне на съдебната компетентност по дела във връзка със застраховане (вж. в този смисъл решение от 12 май 2005 г., Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, т. 29).

30 Както в материята относно правата на работниците и потребителите, така и в материята на застраховането искът се характеризира с известна неравнопоставеност между страните (вж. в този смисъл решение от 26 май 2005 г., GIE Réunion européenne и др., C-77/04, EU:C:2005:327, т. 22), която правилата, предвидени в глава II, раздел 3, член 8 от Регламент № 44/2001, целят да поправят, облагодетелствайки по-слабата страна с правила за компетентност, които са в по-висока степен благоприятни за нейните интереси, отколкото предвиждат общите правила (вж. в този смисъл решение от 17 септември 2009 г., Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, т. 40).

31 По-конкретно, посочените разпоредби облекчават положението на лицето, претърпяло покрита от застраховка вреда, позволявайки му да предяви иск срещу съответния застраховател пред съда по мястото, където е настъпил фактът на увреждането, при условие че националното право предвижда такъв пряк иск.

32 В настоящия случай, както следва от точки 24 и 25 от настоящото решение, запитващата юрисдикция, която е компетентна да тълкува собственото си национално право, счита, че член 95, параграф 2 от Закона за застрахователните договори, приложим към спора в главното производство, установява в полза на увреденото лице правото да предяви пряк иск срещу застрахователя по смисъла на член 11, параграф 2 от Регламент № 44/2001.

33 Що се отнася до противопоставимостта на клаузата за предоставяне на компетентност на увреденото лице, изглежда, от една страна, съгласно член 13, точка 5 от Регламент № 44/2001, разгледан във връзка с член 14, точка 2, буква а) от него, че е възможно дерогиране чрез такава клауза на разпоредбите от раздел 3 от посочения регламент, по-специално в случай на застрахователни договори, покриващи отговорността в резултат на използването или експлоатацията на кораби.

34 От друга страна, не се спори, че член 11, параграф 2 от Регламент № 44/2001, който прави приложими разпоредбите на членове 8—10 от този регламент в случай на пряк иск на увреденото лице срещу застрахователя, не се отнася до членове 13 и 14 от посочения регламент, и следователно до споразуменията за предоставяне на компетентност.

35 Следователно от общата структура на разпоредбите на глава II, раздел 3 от Регламент № 44/2001 не следва, че споразумението за предоставяне на компетентност е противопоставимо на увреденото лице.

36 В това отношение Съдът вече е имал повод да отбележи, че в материята на застраховането предоставянето на компетентност остава стриктно ограничено от целта за защита на икономически по-слабата страна (вж. в този смисъл решение от 12 май 2005 г., Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, т. 31).

37 Така член 13 от Регламент № 44/2001 изброява ограничително хипотезите, в които страните могат да дерогират правилата, установени в глава II, раздел 3 от този регламент.

38 Нещо повече, съгласно член 23, параграф 5 от посочения регламент споразуменията, с които се предоставя компетентност, нямат правно действие, ако противоречат на посочения член 13. От тези разпоредби следва, че посоченият регламент установява система, в която дерогациите от правилата за компетентността в материята на застраховането се тълкуват стриктно (вж. по аналогия решение от 12 май 2005 г., Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, т. 31).

39 Освен това се налага констатацията, че положението на третото лице, пострадало от покрита от застраховка вреда, е още по-отдалечено от договорното отношение, в което е включена клауза за предоставяне на компетентност, отколкото това на бенефициера по застраховката, който не се е съгласил изрично с нея, разгледано в решение от 12 май 2005 г., Société financière et industrielle du Peloux (C-112/03, EU:C:2005:280).

40 Поради това следва да се приеме, че клаузата за предоставяне на компетентност, договорена между застрахователя и притежателя на застраховката, не може да се противопостави на увреденото лице от покрита от застраховката вреда, което желае да предяви пряк иск срещу застрахователя пред съда по мястото, където е настъпил фактът на увреждането, както беше припомнено в точка 31 от настоящото решение или пред съда по местоживеенето му, каквато възможност Съдът признава в решение от 13 декември 2007 г., FBTO Schadeverzekeringen (C-463/06, EU:C:2007:792, т. 31).

41 Всъщност разпростирането на обвързващото действие на клаузите за предоставяне на компетентност, основани на комбинираното приложение на разпоредбите на членове 13 и 14 от Регламент № 44/2001, и по отношение на увредените лица, би могло да компрометира преследваната от глава II, раздел 3 от него цел, а именно да защити икономически и правно по-слабата страна (вж. в този смисъл решение от 17 септември 2009 г., Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, т. 40).

42 Предвид изложеното по-горе член 13, точка 5 от Регламент № 44/2001, разгледан във връзка с член 14, точка 2, буква а) от този регламент, трябва да се тълкува в смисъл, че увреденото лице, разполагащо с пряк иск срещу застрахователя на причинителя на претърпяната от него вреда, не е обвързано от клаузата за предоставяне на компетентност, сключена между този застраховател и този причинител на вреда.

По съдебните разноски

43 С оглед на обстоятелството, че за страните в главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (осми състав) реши:

Член 13, точка 5 от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела, разгледан във връзка с член 14, точка 2, буква а) от този регламент, трябва да се тълкува в смисъл, че увредено лице, което има пряк иск срещу застрахователя на причинителя на претърпяната от него вреда, не е обвързано от клаузата за предоставяне на компетентност, сключена между този застраховател и този причинител на вредата.

Подписи